

TÜNELDEN İLK ÇIKIŞ

1934

Hüseyin Rahmi Gürpınar 1864-1944

Öyküler

TÜNELDEN İLK ÇIKIŞ
LEKELİ HUMMA KUŞKUSU
BÜYÜK BİR İBRET DERSİ
HOROZUN SES EĞİTİMİ
KILIBIK
KEDİ YÜZÜNDEN

TÜNELDEN İLK ÇIKIŞ

KİŞİLER

Safi Yirmi beş yaşlarında, gayet şık giyinen bir gençtir. Eftimya isimli bir hayat kadınına âşıktır. Memur olarak çalışmaktadır. Annesi, Safi'ye çok düşkündür.

Safi'nin babası Safi dışında iki çocuğu daha vardır. Saffet 7, Rukiye 5 yaşındadır. Safi'ye karşı katıdır. Oğlunun tavırlarını sürekli eleştirmektedir. Öfkeli biridir.

Anlatıcı Sarıyer'de oturmaktadır. Kitap okumayı çok sevmektedir. İstanbul'daki işine vapurla gidip gelmektedir.

ÖYKÜ

Vapurda geçen zaman Anlatıcı, Sarıyer'den İstanbul'daki işine sürekli vapurla gitmektedir. Fakat bu yolculuk gün içinde toplam dört saatini almaktadır. Anlatıcı da bu saati eş dost sohbetleri ile geçirmektense kitap okumayı tercih etmektedir. Fakat bazen tanıdıkları, onu bir köşede kitap okurken görünce arkadaş bulamadığından, sıkıntıdan kitap okuduğunu sanıp yolculuk boyu onu rahat bırakmıyorlardır. Hâlbuki anlatıcı için asıl sıkıcı olan o sohbetlerdir. Paradan değerli olarak gördüğü zamanını bu şekilde harcamak istemiyordur. Safi, anlatıcının vapurda karşılaştığı tanıdıklardan biridir. Birçok kez anlatıcıyı kandırması, oyuna getirmiştir. Onu püsküllü bela olarak tarif etmektedir. Onun yalanlarına inanmasa da bu kez doğru söylediğini kanıtlamak için uzun uzun anlatmaya girişiyordur. Bu sebeple anlatıcı Safi'ye inanmış gibi yapmayı tercih ediyordur. Fakat bir gün kendisini yine kandırdığı ve zor durumda bıraktığı bir durumun intikamını almaya kalkmıştır.

Safi'nin yalanı Anlatıcı bir gün işini bitirmiş evine dönerken Safi ile karşılaşır. Elleri kolları paketlerle doludur ve yanında kardeşleri vardır. Kardeşlerinin de elleri şekerlemelerle doludur. Safi, anlatıcının konuşmasına ve durumu algılamasına izin vermeyecek hızda, çok kısa bir süre için paketleri tutup kardeşlerine göz kulak olmasını, tütün alıp geleceğini söylemiştir. Daha rahat olacaksa vapurda da bekleyebileceğini belirtmiştir. Safi, ortadan kaybolur. Anlatıcı onun Eftimya'yı hızlıca görüp geleceğini anlar fakat geceyi dışarıda geçirmeyi baba korkusundan göze alamayacağını bilir. Çocuklarla vapura biner ve oturur. Fakat Safi bir türlü gelmez ve vapur kalkar.

Çocuklarla vapur macerası Vapurda çocuklar kavga etmeye başlamıştır. Ellerindeki akide şekerlerini bir yandan yerken bir yandan Rukiye'de olup da Saffet'e olmayan yeşil renkli şeker için kavga ederler ve Saffet, Rukiye'nin boğazına sıkmaya çalışır. Anlatıcı, ne yapacağını şaşırır ve çocukları bir türlü ayıramaz. Herkes bu olayı izler ve güler. En sonunda anlatıcı yeşil şekerini alır ve denize atar. Bir süre sonra kavga durur. Bu sefer çocuklar susadığını söyle ve şekerler yüzünden ikişer bardak su içerler. Rukiye çok sıkışır ve anlatıcı paketleri Saffet'e emanet eder, Rukiye'yi tuvalete götürür. Fakat tuvalet zamanında boşalmadığı için kız altına kaçırır. Anlatıcı ne yapacağını bilemez. Vapurdaki görevliye, kızın üstünü başını temizleyip bir şekilde kurutup kendisine teslim etmeleri halinde gerekli parayı vereceğini söyler. Görevli bu tip istekle ilk kez karşılaşmadığından duruma alışkındır. Anlatıcı, Saffet'i de aynı pozisyonda bulunca onu da görevliye teslim eder. Çocuklar temizlenir ve vapur kıyıya yaklaşır. Anlatıcı çocukları eve götürür. Safi'nin babası bu duruma çok kızar.

Safi'ye tehditler savurur ve onun hakkında duyduklarını sıralar. Tutulduğu kadının evini ona gösterene para vereceğini de söyler. Anlatıcı ne diyeceğini bilemez ve oradan ayrılır. Safi'nin çok zor durumda kalacağını bilir.

Anlatıcının intikam planı Başka bir gün vapura doğru giderken birisi ceketini çekiştirir. Bakar ki Rukiye ve Saffet ellerinde paketlerle yanına gelmişlerdir. Uzaktan Safi'yi gösterirler ve ağabeylerinin bir işi olduğunu, onun yanında beklemeleri için tembihlediği söylerler. Anlatıcı bu duruma kızar ve ikinci kez aynı hileyi yapmasının karşılığında intikam almaya karar verir. Yanındaki yakın arkadaşına çocukları alıp karşıya geçirmesini, eğer vapurda sorun çıkarsa görevlilerden para karşılığı yardım alabileceğini söyler. Ayrıca önlemleri de sıralar. Ellerindeki şekeri denize atarsa, susuz kalsalarda bir yudum su vermezse sorun çıkma olasılığının düşeceğini belirtir. Çocuklar ve arkadaşı vapurla birlikte gider. Anlatıcı ise vapuru gören bir yerde gizlice çay içer ve Safi'nin gelmesini bekler. Son vapura yetişeceğinden emindir. Babası yüzünden geceyi dışarıda geçirmesine ihtimal yoktur. Bir süre bekler ve Safi gelir. Safi vapura binince o da gizlice bilet alır ve görünmeden vapura biner. Onu hiç görmemiş gibi üst kata geçer ve gazete okur. Bir süre sonra Safi yanına gelir. Onun çoktan gitmiş olduğunu sandığını söyler ve çocukları sorar. Anlatıcı habersiz gibi yapar. Çocukları hiç görmediği, söylediği saatlerde başka bir yerde olduğu açıklar. Çocukların başına bir şey gelmiş olabileceğini hissettirecek şekilde konuşur. Safi panikler. Anlatıcıdan aldığı akılla hemen geri dönüp sorup soruşturup çocukların izini sürmeye karar verir. Anlatıcı içten içe sevinir. Bu sayede vapuru kaçırıp, çocukları bulmayıp akşam teselli için Eftimya'ya gideceğine emindir. Anlatıcı vapurdan inip Safi'nin evine gider. Babası çok öfkeli. Gümüş bastonunu Safi'nin üzerinde kırarak kadar kendinden geçmiştir. Çocukları hiç tanımadıkları biri ile eve gelmesi ailesini tedirgin etmiştir. Anlatıcı ona Safi'nin gittiği yerin adresini söyleyeceğini ama sakın olmaya çalışmasını söyler, adresi verir. Adama yolu tarif eder ve söylediği yerde sorarsa ona evi göstereceklerini belirtir. Evden ayrılırken için için Safi'ye ders verdiği için sevinir. Babası ona gerekli bedeli ödecektir.

Safi ve babasının yakınlık kurması Beş gün İstanbul'a inmeyen anlatıcı, tekrar iş için vapura binince uzaktan Safi ve babasını görür. Fakat çok neşeli ve yakındırlar. Gülüşüyorlardır Safi, babasının yanında sigara bile içiyordur. Anlatıcıyı görüp yanlarına çağırırlar. İş beklenen gibi olmamıştır. Safi'nin babası, söylediği tüneli kullanarak Beyoğlu'na gitmiş, birine Madam'ın evine sormuştur. Fakat sorduğu kişi öfkelenmiş ve ona vurmuştur. O halde bir arabacı bulup adresi sorunca onu Madam'ın evine götürmüştür. Bitik halde eve girdiği an oğlunu ve aşık olduğu kadını sorup öfkeyle hakaretler etmeye başlamıştır. Fakat evdekiler adamı yumuşatmışlardır. Gittiği yerde açık giyinmiş, neşeli kadınlar onu karşılaşmış ve içki ikram etmişlerdir. Gevşeyen ve muameleden memnun olan adam keyiflenmiştir. Biraz dinlenince akşam uyanmış ve tekrar içki ve mezeler ikram edilmiştir. Safi ve Eftimya da gelmiştir. Hepsini içkiler için oynayarak eğlenmişlerdir. Safi'nin babası ömrü boyunca böyle yerlere gelmediği ve kendininkinden başka evde rahat vakit geçirmedeği için şaşırılmış, böyle bir yere geldiği için memnun olmuştur. Orada iki gün kalmışlardır. Ödemeyi yapıp eve gidince olanların duyulduğunu fark etmişlerdir. Evde sorun çıkarsa da baba oğul umursamamış, artık birlikte takılmaya başlamışlardır. Safi'nin babasının sevgilisi de şişman Eleni olmuştur.

TEMALAR

Yozlaşma Safi'nin sürekli yalan söylemesi, kardeşleri ile ilgili sorumsuz davranışları, Eftimya ile olan ilişkisi ahlaki sorunlara işaret etmektedir. Anlatıcının, Safi'ye ders vermek için babasını kullanması da işe yaramamıştır. Oğluna sürekli öfkelenen babanın da aynı ortama girince fikirlerinin değiştiğine şahit olunmaktadır. Evde kadınlar beklerken Madam'ın evinde kalmaları, baba oğul bu evden sevgili edinmeleri ahlaki bozulma ve geleneklerin çözülmesi açısından ele alınabilir.

KARAKTER ANALİZİ

Safi (Yalancı)

Karakter Safi çok kolay yalan söyleyen, oldukça geveze bir gençtir. Eftimya'ya tutkundur fakat babasının korkusundan onu hep gündüzleri ziyaret etmektedir. Şık giyinmeyi ve bakımlı görünmeyi sevdiği anlaşılmaktadır. Babasının otoritesinden çekinir fakat buna rağmen kardeşlerinin sorumluluğunu gereğince üstlenmediği ve Eftimya'dan vazgeçmediği görülür. Sürekli kadınlardan ve ilişkilerinden bahsederek çapkın izlenimi vermektedir.

Aktivite Memurluk yapmaktadır. İşinden çıkınca her seferinde çok kısa zaman için bile olsa Eftimya'nın yanına giderek onu ziyaret eder. Sonrasında, son vapurla da olsa evine gitmektedir. Babasından korkar ve geceyi dışarıda geçirmez. Eftimya ile içki,dans eşliğinde eğlendiği ve bu ortamdan keyif aldığı anlaşılmaktadır.

ÖRNEK ANILAR

Yalancı Safi, etrafındakilere her konuda, özellikle kadınlarla ilgili rahatlıkla yalan söylemektedir. Anlatıcıya da söylediği yalanlardan birisi, çocukları ona emanet ederek kısa zamanda yanına geleceği yalanıdır. "...Bu yalanların çoğu Beyoğlu'nun sevişme âlemleri üzerineydi. Safi'nin sözüne göre Beyoğlu nazeninlerinden beyimizin sevdası umutsuzluğuna düşüp de kendini öldürmeye kalkışmamış veya hiç olmazsa tutkunluğun acı etkisi yüzünden ömründe birkaç kere bayılmamış bir kadın kalmamıştı."

Tedbirli/Çapkın Safi, babasının korkusundan geceyi dışarıda geçirmeyi asla göze alamaz. Fakat bu korku onun tedbirli olmasına sebep olsa da Eftimya'dan vazgeçmesine sebep olmaz. "Her akşam kaleminden çıkınca soluğu doğru Beyoğlu'nda alır, Eftimya'sıyla beş on dakika gözlerini aydınlatır, kalbini ferahlatır, sonra köprüye iner, yetişebildiği vapura binerdi. Babasının öfkeli huyundan dolayı ailesinden uzak bir yerde geceleminin sonra çok acı olayların çıkmasına yol açacağını bildiğinden Eftimya'sıyla kurduğu sohbet ve eğlence hep gündüzün olurdu."

Sorumsuz/Yalancı Anlatıcı, vapura bineceği sırada Saffet ve Rukiye'nin yanına geldiğini görür. Safi, çocukları uzaktan ona yönlendirmiş ve yine hemen geleceği yalanını uydurmuştur. Yaşları küçük olan kardeşlerinin sorumluluğunu gerektiği gibi üstlenmediği görülmektedir. "O şimdi gelecek... Sizi bize uzaktan gösterdi. 'Haydi amca beyinizin yanına gidiniz. Onunla beraber vapura giriniz. Ben de şimdi geliyorum' dedi, cevabını verdiler."

LEKELİ HUMMA KUŞKUSU

KİŞİLER

Servet Efendi Otuz beş yaşlarındadır ama yaşından ihtiyar görünüyordur. Sinirli, meraklı, titiz, kuruntuludur. Evlidir ve çocukları vardır. Dürüst ve ahlaklı olmayı önemsemektedir.

ÖYKÜ

Servet Efendi'nin önlemleri Etrafta lekeli humma salgını vardır. Bitle geçen ve vücudun her yerine pembe lekeler verip, insanı ateşini çıkaran bu hastalık Servet Efendi'yi çok korkutmaktadır. Savaş yıllarıdır ve yoksulluk her yeri sarmıştır. Sokaklarda bakımsız, kirli insanlar çoktur. Servet Efendi çok kuruntulu ve titiz olduğundan çareyi evden çıkmamakta bulur. Mecbur kalırsa da arabaya, tramvaya, vapura binmemeye çalışıyor, bitlerin kolayca girebileceği yerler olan yaka, paça gibi yerlere naftalinler ve kâfurular bağlıyordur.

Vapurda yaşananlar Vazgeçilmez bir işten dolayı Servet Efendi'nin bir gün Büyükkada'ya gitmesi gerekir. Servet Efendi akşamdan önlemlerini alır, kendini ispirotlara bular. Korkudan yüreği titreyerek vapura biner. Birinci mevki döşemelerin böcek barındırmasına elverişli olduğunu duyduğundan ayakta durur. Fakat vapur o kadar dolar ki adeta yük gemisi gibi olur. Birinci mevki ve ikinci mevki yolcuları da bu dolulukta birbirine karışmıştır. Servet Efendi etraftaki ağır koku, ayaklarında dolanan dilenci çocuklar, bin bir türlü insanın arasındaki sıkışmışlığı ile hastalık psikolojisine girer. Çok tedirgin olur, içi korkuyla dolar ve panik yapar. Yerinden kımıldayamaz, kimseye bir şey söyleyemez. Yanında dikilen rençper kıyafetli bir adamın yakasında bir şeyin kırırdadığını görür ve dikkatli bakınca iri bir bit olduğuna emin olur. Gözlerini ondan ayıramaz ve telaşlanır. Geçirdiği buhran sonrası kendini zar zor toplar ve adama yakasında bit olduğunu haber verir. Adam, Servet Efendi'nin aksine oldukça rahat şekilde yakasını gözünün altına çekerek biti fiskeyle üzerinden atar. Servet Efendi gördüklerine inanamaz. Adamın bu düşüncesiz hareketine çok sinirlenir onu tartaklamak ister ama bu davranışın daha fazla bite maruz kalmasına yol açacağını bildiğinden vazgeçer. Bitin kendi üstüne gelmiş olma ihtimali aklından çıkmaz. Yolda bir türlü bitmez. Servet Efendi zar zor tualete gider. İnsanlar sıraya önem vermiyor, birbirlerini iterek içeri giriyor ve içerde bulunan kişiye söylenerek sırada bekliyordur. Bir süre sıkıntıyla sıra bekler ve bir şekilde içeri girer. Tuvalette pistir o yüzden tamamen soyunamaz

ama yelek ve ceketini çıkararak ayrıntılı şekilde bit olup olmadığını kontrol eder. Kendini az da olsa sakinleştirir.

Servet Efendi'yi bit ısıtır İşini halledip döndüğü sırada ensesinde bir şeyin onu sırdığını fark eder ve canı yanar. Bunun bit olduğuna emindir. Acısı geçmez ve ne yapacağını bilemez. Başı dönmeye başlar ve sayıklar. En yakın hastane neresidir bilemez. Zikzaklar çizerek yürür ve kendini bir süre sonra evine gelmiş bulur. Eve geldiğinde çocukları bir odaya kapatırlar. Karısı, kocasını soyar ve kontrol eder. Ensesinde gerçekten bit vardır ve kızarıklık olmuştur. Servet Efendi, karısına da hastalık bulaştırmak istemez. Biti kendisi alır ve ispirto dolu bir bardağa koyarlar. Doktora göstermesi gerektiğini düşünür. Böylece nasıl bir bit olduğunu öğrenebilecektir. Tam doktora haber vereceken karısı onu vazgeçirir. Hastalık kapıp kapmadığının belli olmadığını, her bitin hastalık yapmadığını, eğer doktor çağırırlarsa kapılarına mühür vurup evin hastalık taşıdığını duyuracaklarını söyler. Servet Efendi ikna olur. Çocuklar ve eşi akrabalarının yanına giderler. Eve bir tek hizmetçi kalır.

Servet Efendi'nin endişe ile geçen günleri Hastalığın ilerlemesi 16 gün sürdüğünden bu süreyi beklemeye, çok kötüleşirse doktora haber vermeye karar verirler. Servet Efendi bin bir kuruntu ile, ölümü düşünerek günlerini geçirmeye başlar. Kuruntudan, üzüntüden zayıfladıkça zayıflar, perişan görünür. Günler ilerledikçe sürekli başının ağrıdığı, ateşinin çıktığını hissederek tedirgin olur. Vasiyeti ile ilgili kâğıtlarla ilgilenir. Yaşarken fark etmediği güzellikleri fark eder ve ailesi ile olabilmemenin tatlılığını anlar. Ölümden korkmamasına rağmen ölümün yüzü soğuk gelmeye başlamıştır. Karısı ile vasiyeti ile ilgili bir araya gelirler, ağlaşırlar. Artık ölümüne çok az kaldığını hissediyordur. Karısına kendinden sonra evlenirse çocuklara eziyet ettirmemesini söyler. Karısı ise o öldükten sonra çocukların da onun da dayanamayıp bir süre sonra öleceğini söyler. Ondan başka kocası olmaması için dua eder. Servet Efendi 16. gün yatağa sabah kalkamayacağı düşüncesi ile girer fakat sabah daha iyi şekilde, ateşi azalmış şekilde uyanır. Günler geçtikçe de hiçbir şeyi kalmaz çok daha iyi hisseder.

Servet Efendi'deki değişiklikler Karı koca her şeyin normale dönmesinden çok mutlu olurlar. Servet Efendi ailesi ile birlikte olmanın tadını çıkarmaya ve hayatındaki küçük güzellikleri fark etmeye başlamıştır. Artık hayata bakışı değişmiştir. Hayatın farklı lezzetlerini anlamıştır. Servet Efendi'nin tek kızgınlığı vapurdaki o adamdır. Onun gibi etrafındakileri düşünmeyen ve duyarsız davranan cahillerin tüm kötülüklerine sebep olduğunu düşünmektedir. Öleceğini bilerek yaşamının korkusu o adamın hareketi yüzünden artmıştır. İnsanın, kendi cinsine en fazla zarar veren canlı olduğunu düşünüyordur.

TEMALAR

Ölüm Ölüm korkusunun insanları bambaşka düşüncelere ve duygulara ittiğini gösteren bir öyküdür. Ölüm karşısında, her duygu sönük, her çeşit insanda her söz anlamsız kalacaktır. Servet Efendi, öleceğini düşünür ve bu durumun kesin olduğunu zanneder. Bu duygu yaşamaya devam ederken hayatına başka bir gözle bakmasına, önceden farkına varamadığı ve tadını alamadığı sıradan anların kıymetini bilmesine sebep olur.

Cehalet/Yozlaşma Herkes hakkına razı olsa, karşındakinin hakkına saygı gösterse, duyarlı davranırsa sorun olmayacaktır ama eğitimsizlik, cehalet bu durumun oluşmasına engel olmaktadır. Öyküde, tuvalet sırasında yaşananlar ve vapurda üzerinde bit bulunan insanın tavrı cehaletin sebep olduğu yozlaşma örnekleridir. Öyküye göre, uygarlığın kanunlarındaki amaç, insanın insana vereceği zararları azaltmaktır. Çünkü hiçbir canlı insan gibi kendi türüne bu kadar zarar vermiyordu. Salgın hastalıkların çaresi bulunabiliyor fakat insanlardaki ahlak sorunu kuşakları zehirlemeye devam ediyordu.

BÜYÜK BİR İBRET DERSİ

KİŞİLER

Anlatıcı Matbaada çalışmaktadır. Basımdan önce dizgi yanlışlarını düzeltmekle görevlidir.

ÖYKÜ

Köşkten çıkan artık yemekler Ramazan ayıdır ve İkdam gazetesinde Metres romanı çıkmaktadır. Anlatıcı ve matbaa arkadaşları iftarlarını açtıktan sonra matbaaya gidip dizgi yanlışlarını düzeltmeye devam ederler. İş bitince saat geç olmuştur, anlatıcı evine gitmektedir. Yürümekte olduğu yol

üstündeki bir köşk vezirin evidir. Tam oradan geçerken dev parmaklıklılı kapı açılır ve aşçı olduğu anlaşılan görevli kocaman bir tepsi içinde çeşit çeşit yemeklerin olduğu artıkları çıkarır. Adamın etrafına, bu duruma alışık oldukları ve akşamları bu anı bekledikleri belli olan köpekler üşüşür. Adam, artık yemekleri bir köşeye yığar ve köşke girer. Anlatıcı, bu anı izlemek için bir köşeye çekilmiş, uzaktan olanları izliyordur.

Köpeklerin yiyecek kavgası Köpekler hep birden yemeklerin olduğu yere giderler. Fakat içlerinde neredeyse sığa büyüklüğünde bir köpek vardır ve saldırgan biçimde hepsini uzaklaştırır. Kimini ağzıyla fırlatır, kimini ısırır, kimine havlar. Diğer köpekler korkuyla uzaklaşırlar. İri köpek bir yandan hırlayarak, bir yandan hızlıca yemeklerin en güzel kısımlarını, yani etleri yemeye başlar. Etrafa saçılanları alıp kaçanlar olur. Köpek doyduğunda ağır ağır yemeklerin başından uzaklaşır. Diğerleri yemek artıklarının başına gelir. Bu kez de kalan grubun içinde daha güçlüler ve azıllar diğerlerini uzaklaştırır. Aynı olay yaşanır. Bu birkaç köpek doyduğunda artık geride et ve kemik kalmamıştır. Diğer artık yemekler kalmıştır. Onlar doyduktan sonra kalan köpekler içlerinden en yaşlı ve hasta olanla, küçük bir kaç köpeğe güçleri yettiği için onlara izin vermezler ve onları uzaklaştırırlar. Bu durum böyle devam eder ve yemek yemeyen sadece yaşlı köpek kalır. Tüm köpekler doyup gidene kadar yaşlı köpek yerinden kıvıldamaz. Hepsi gittiğinde ise bir lokma bile yemek kalmamıştır. Sadece yağların aktığı toprak olduğu görülmektedir. Köpek gider ve toprağı koklayarak yalar. Doyamaz ve adeta bayılır. Onunda kısmeti budur.

İnsanların köpeklerle benzerliği Anlatıcı, dünyada canlılar rızkını nasıl paylaşır ve yemek için nasıl kapışır şahit olmuştur. Olayın yaşandığı tarihte insanlar arasında olan olaylarda aynı gördükleri gibidir. İstibdat döneminde de adeta köpekler gibi gücü gücü yetene şeklinde rızıklar paylaşılmaktadır. Padişaha yaranmak için baskılar, sürgünler artar, hafiyeler, polisler işe girer, sansürlerin şiddeti akıl almaz dereceye varır. Şölenin kaymağını iri köpek gibi sömüren bir devletlidir. Ondandır ikinci, üçüncü, dördüncü olarak rütbe sırasıyla gelenler zorbalıklarının payını alırlar. Bu şekil yemeye zamanın tabiri ile isim verir. Bu tabir, padişah iftarıdır. O saatlerde Mabeyn davetlileri de karınları şişkin, keseleri dolu olarak iftardan dönmektedirler. En büyüklerini saydıktan sonra en son toprak yalayan hasta köpeğin kim olduğunun da okuyucunun bileceğini söyleyerek öykü sonlanmaktadır.

TEMALAR

Sosyal adaletsizlik/Yozlaşma Güçlülerin güçsüzleri ezdiği ve yaşam mücadelesi, ekmek kavgası içinde bu durumun çatışmaya sebep olduğu öne çıkan göndermedir. Öyküde, köpekler arasında yaşanan yiyecek kavgası, toplum içinde yaşanan adaletsizliğe örnek gösterilmiş ve benzetilmiştir. Ayrıca adalet ile ilgili yaşanan yozlaşmanın, toplumda eşitsizliğe ve insani değerlerin zarar görmesine neden olduğunu göstermektedir. Bu konuda bencil, sömürüye dayalı ve adaletsiz yönetim anlayışları ile yöneticiler eleştirilmektedir.

HOROZUN SES EĞİTİMİ

KİŞİLER

Vacip Efendi Yazlık ve boş bir köşkte, bekçi olarak ailesi ile ücretsiz oturmaktadırlar. Köşkün sahibi, bu aileyi köşke sahip çıkmaları, köşkü temiz tutmaları ve gelen kiracılara gezdirmeleri için tutmuştur. Kiracı gelirse köşkü boşaltacaklardır. Vacip Efendi yaşlı, aksakallı bir adamdır. İki yüz kuruş maaşla devlet görevinden emeklidir.

Hasibe Hanım Vacip Efendi'nin kız kardeşidir. Abisi gibi saf ve iyi huyludur. Küçükken uğradığı bir hastalıktan dolayı ağzı sağ kulağına doğru birkaç santim çekilip çarpık kalmıştır. Kırk beş yaşındadır ve hiç evlenmemiştir. Ağzı, dili yok denecek kadar sessiz, saf, sabırlı ve dayanıklı bir kadındır. Evdekiler ağzı dolayısıyla ona sürekli kaba şakalar yapmaktadır.

Nesibe Hanım Seksen yaşlarındadır. Kulakları ağır işitir. Sürekli söylenen, çenesi kuvvetli, huysuz bir kadındır.

Sadberk Hanım Vacip Efendi'nin karısıdır. Huyları annesine benzemektedir. Elli yaşlarındadır.

Binnaz Sadberk ve Vacip'in 16 yaşındaki kızlarıdır. Huyu annesi ve anneannesine benzemektedir.

ÖYKÜ

Nesibe'nin planı Nesibe, Sadberk ve Binnaz oturdukları köşke çok alışmışlardır ve kiracı gelecek, onlar gitmek zorunda kalacaklar diye çok endişelidirler. Sadberk'in aklına bir fikir gelir. Gelen kiracılara evi göstermezlerse uzun zaman evin kiralanmayacağını söyler. Fakat uyanık ve güngörmüş annesi itiraz eder. Bu durumun hemen ev sahibinin kulağına gideceğini ve onları ertesi gün köşkten göndereceğini söyler. Onun aklına daha iyi bir fikir gelmiştir. Binnaz, Sadberk ve Nesibe sırasıyla gelen kiracılara evi gezdirecek, her seferinde evi kötüleyecek bir bahane bulacaklardır. İlk sıra Nesibe'dedir. İlk gelen kiracılarla o ilgilenecektir. Binnaz ve Sadberk, Nesibe'yi tebrik ederler ve bu planı uygulamak için sabırsızlanırlar.

Kiracılara oynanan oyun Nesibe kiracılar gelmeden aklındaki fikre uygun hazırlık yapar. Bulduğu el fenerinin içine küçük cam bardak, biraz su ve zeytinyağı koyar. Bahçedeki ağaca el fenerini sarkacak şekilde asar. Ağacın altını temizlerler. Mezar gibi etrafını saksılarla çevirerek türbe görüntüsü oluştururlar. Son olarak ağaca çaktıkları çivilere çaput bağlarlar. Kiracılar gelir. Nesibe köşkü bütün ayrıntıları ile överek gezdirir. Sonra kahve ikramı için onları bahçeye davet eder. Sohbet sırasında köşkün güzelliğini anlatıp, havanın ve suyun insana nasıl iyi geldiğini, ev sahiplerini çok sevdiği söyledikten sonra tek kusurun bahçedeki mezar olduğunu söyler. Kahveyi getiren Hasibe'nin ağzının destursuz gezmeden dolayı köşkte olduğu yalanını uydurur. Kiracılar, kahvelerini bitirmeden oradan uzaklaşır. Artık her gelen kiracıya bu tutan oyunu oynarlar. Diğer kadınlar yeni bir plan yapmak zorunda kalmazlar. Hasibe'nin ağzının böyle olması da plana çok uygundur. Binnaz bundan dolayı halasına yakınlaşır ve sıcak davranır.

Ötmeyen horozlar Artık köşkte rahat rahat yaşıyorlardır. Köşkün dış alanlarından kendilerine küçük bir tarla açarlar ve sebzelerini dikerler. Kümes hayvanları beslerler. Cıvcıvlar büyür ve içlerinden üçünün de horoz olduğu anlaşılır. Fakat bu horozlar büyümesine rağmen hala ötmüyorlardır. Binnaz sabırsızca bu duruma kafayı takar. En sonunda anneannesi ona bu durumu açıklar. Bazı horozların cinsinin kötü olduğunu ve kendi kendilerine ötmeyi öğrenemeyeceklerini söyler. Evlerden ve sesten uzak oldukları için, hiçbir horozun ötüşünü duymayan horozları ötmeyi öğrenememiştir. Anneannesi herkesi sıraya sokar ve gün içinde zaman zaman horozların yanına gidip sırasıyla öterler. Önceleri o yaşta bunu yapamayacağını söyleyen Vacip Efendi, kayıvalidesinin söylediklerine karşı koyamaz ve o da alışır. Bir ay boyunca bu şekilde devam ederler ve horozlar ötmeye başlar. Ailede horoz gibi ötmeye alışmıştır. Bazen kendi aralarında ötüp, gülüp, eğleniyorlardır.

Yazlık köşkün sonu Köşk sahibi bir türlü kiracı gelmeyen köşk hakkında söylentiler duymuştur. Türbe görüntüsü verilen ağaç altından ve olanlardan haberdardır. Uşaklarıyla köşke gelir ve Vacip Bey ve ailesinin eşyalarını boşaltır. Yaptıkları hileyi bildiklerinden ailedekiler seslerini çıkartamazlar. Alıştıkları köşkten ve doğa ile iç içe yaşamaktan Sulukule'de, dar sokaktaki iki odalı evlerine gitmek zor gelir. Giderken alıştıkları gibi bazen horoz gibi öterler. Bu ötüş Maltepe'den, Sulukule'ye kadar ara ara devam eder. Duyanlar onlara garip garip bakıp anlam veremez. Köşkten giderken horoz gibi ötmeleri de köşk sahibini şaşırır. O da ne yaptıklarını anlayamaz. Köşk sahibi evi boşaltmıştır fakat herkes köşkün gizemli durumuna inanmıştır ve köşkte kalan ailenin horoz gibi ötmeye başlamış olmasını orada oturmalarına bağlamıştır. Bu sebeple hiçbir kiracı orada oturmaya yanaşmaz ve köşk hep boş kalır.

TEMALAR

Batıl İnanç/Dolandırıcılık Gerçek olup olmadığını bilmeden, söylentilere bakarak batıl durumlara inanmak, olayların arkasındaki gerçekleri görmeye engel olacaktır. Bu tür olaylar gerektiği gibi incelenip anlaşıldığında ardından, beklenmedik tuhaflıkta durumlar ve dolandırıcıların oyunları ortaya çıkabilir. Nesibe Hanım, kızı ve torunu, kendi istekleri için ev sahibini ve kiracıları kandırıp dolandırmıştır. Bunda toplumun, dinin etkisi ve cahillikle batıl inançlara meyilli olmasının da etkisi vardır.

KILIBIK

Şehri Eğitilmiş, yakışıklı ve nazik bir erkektir. Semiha ile evlidir. Paşa konağında damattır.

Semiha Paşa kızıdır. Kocasını Şehri'ye karşı anlayışsız, baskıcı ve tahammülsüzdür.

ÖYKÜ

Şehri ve Semiha'nın evliliği Semiha kocasını sürekli baskı altında tutmaktadır. İştten çıkar çıkmaz eve gelmesini istiyor, on dakika geç kalsa sorguya çekiyordur. Günlük harçlık veriyor, harçlığını harcadığında da hesabını soruyordur. İstanbul da oturan Şehri gazinoya, kahve içmeye veya akraba ziyaretlerine bile gidemiyordur. Karısının her türlü hakaretlerine, baskısına ve bencilliğine karşı Şehri karısına boyun eğiyor, ona uyumlu davranıyordu. Karısının ailesi ile yaşıyor ve ne derse sözünden çıkmıyordur. Bu durum arkadaşlarının onunla alay etmesine ve ona kılıbık demesine yol açmıştır.

Şehri'nin arkadaşlarının oyunu Bir akşam Şehri'nin üç arkadaşı onun evine giderler. Kapıyı açan hizmetçi kim olduklarını öğrenip Hanımına ve Beyine haber vermek için içeri girer. Semiha, kıyameti koparır. Şehri arkadaşlarıyla otururken yalnız kalacağını söyler ve bekar kişilerin evli birinin evinde ne işi olduğu konusunda söylenir. Kocasına izin vermez ve kendisi bu işi halletmeye karar verir. Kafesin ardından dışarıdakilere seslenir. Kocasının evde olmadığını söyler. Şehri'nin arkadaşları bunun yalan olduğunu ve eve kabul edilmediklerini anlar. Çünkü o saatte Şehri'nin dışarıda olmasına imkân yoktur. Kadına duyuracak yükseklikte sesle, aralarında konuşuyormuş gibi yaparak intikam almak isterler. Şehri'nin ikinci karısının yanında olabileceğini, normalde hep gündüzleri gittiğinden bu duruma şaşırıldıklarını, ikinci karısının İstanbul'un en güzel kadını olduğunu konuşurlar ve evin önünden ayrılırlar.

Şehri evi terk eder Semiha, duydukları karşısında fenalaşır. Ağlayıp dövünmeye başlar. Evdeki kadınlar başına üşüşür ama herkesi tersler ve kocasının yanına gider. Ona hakaretler eder ve hesap sorar. Şehri ise karısının ağır sözleri karşısında ne yapacağını bilemez ve olanları anlamaya çalışır. Karısı en sonunda ikinci karısından, ihanetinden bahsedince işin içinde iş olduğunu anlar ama bozuntuya vermez. Karısının hakaretlerine alınmıştır. Bunca zaman çektiklerinden sonra daha fazla dayanamayacaktır. Karısı onu evden kovunca oyunu sürdürür ve hızlıca giyinerek ikici karısının yanına gittiğini söyler. Semiha'nın tavırlarından onu sevdiğini ve çok kıskandığını anlamıştır. Bu yüzden rahat davranıp ona ders vermek istiyordur. Semiha ise kocasının ayaklarına kapanıp ondan özür dileyeceğini beklerken bu tavır karşısında şaşırır. Şehri gittikten sonra ise acısı içine çöker.

Semiha'nın kıskançlığı Bir hafta geçmiştir ve Şehri'den haber yoktur. Semiha ise, kocasını sevdiğini eskiden hissetmiyorken bu tavrı karşısında onu sevmeye başlamıştır. Onu kıskanıyor ve ne olursa olsun onunla evli kalmayı, ona dönmesi istiyordur. Annesinin kocasından ayrılmasını söylemesine rağmen annesine de karşı gelir. Artık ayrılığa dayanamıyordur. İkinci eşi ile kendisi arasında bir seçim yapmasını isteyecektir ve kendisini seçeceğini düşünüyordur.

Şehri ve Semiha'nın buluşması Şehri ve Semiha, Şehri'nin annesinin evinde buluşurlar. Kayınvalidesi, o güne kadar kendisine soğuk davranan ve oğlunu sürekli ezen gelinini güç olarak zayıf görünce bu durumu kullanmak ister. Gelinini soğuk bir tavırla karşılar. Onun evine hiç gelmediği, kendine layık görmediği konusunda laf sokar. Semiha sesini çıkarmaz, karşılık vermez. Şehri ve Semiha odada yalnız kalırlar. Semiha, aldırılmaz davranan Şehri'nin tavrı karşısında şaşırır. Kendini bir yabancı ile oturuyor gibi hisseder. Şehri hareketlerini ağırdan alır. Semiha dayanamaz ve ayrılık yüzünden acı çektiğini söyler. Kocasına olan davranışlarının ne kadar kötü olduğunu anlamıştır ve pişmandır. Diğer kadını bırakıp kendisine dönmesini istiyordur. Şehri, diğerinin kalacağı zor durumu hiç düşünmediğini, ona da yazık olduğunu söyleyerek işi zora sokmaya çalışır. Semiha, ne olursa olsun kocasından ayrılmak istemediğini, onu sevdiğini belirtir. Hamile olduğunu öğrendiğini de söyler. Karı koca bir anda sarmaş dolaş olurlar ve barışırlar. Kayınvalide oğlunun hemen kandığını ve karısını affettiğini düşünüp hayıflanır.

Şehri'nin yeni hayatı Şehri eve döner. Karısının ona olan tavrı artık değişmiştir. Bir gün, üç arkadaşı tekrar Şehri'yi görmeye gelirler ve bu kez eve alınarak limonatalar, pastalar, ikramlarla ağırlanırlar. Hepsini birlikte sohbet ederken arkadaşlarından bir Şehri'ye takılır. Onların sayesinde hayatının değiştiğini, kılıbıklıktan kurtulduğunu söyler. Şehri, çok rahat ve mutlu olduğunu onaylar. Arkadaşları zulüm altındaki diğer kocalarında bu hikâyeden ders almaları gerektiğini söyleyerek şakalaşır.

TEMALAR

Evlilik/Kıskançlık Evlilik ilişkisinde kadının kocaya, kocanın kadına hakim olmaya çalışması, üstünlük kurma çabaları yazara göre alışılmış bir durumdur ve bu durumdan dolayı yaşanan sıkıntıların çözümü zordur. Yazar, kadınların erkeklere karşı her konuda zayıf olduğunu ama aşkın gücünü kullanma

konusunda çoğunlukla erkeğe üstün geldiğini belirtmiş ve bunu da büyüleme gücü olarak tarif etmiştir. Öyküde ise kıskançlık ve hükmetme isteği ile kocasını baskı altına almış Semiha'nın yaşadıkları sonucu değişen duyguları görülmektedir. Kocasını her istediğini yaparken onu kaybetme duygusu yaşamayan Semiha, kıskançlık duygusuyla birlikte Şehri'ye ne kadar aşık olduğunu fark eder. Bu zaafıyla birlikte Şehri tarif ettiği şekliyle tam bir paşa hayatı yaşamaya başlar.

KARAKTER ANALİZİ

Semiha (Huysuz)

Karakter Semiha, bencil, şımarık ve huysuz bir kadındır. Nazik ve uysal olan kocasına yapmadığını bırakmaz ve her zaman anlayışsız, otoriter davranır. Daha sonra kocasını kaybetme korkusu ve kıskançlıkla aklı başına gelir ve pişmanlık yaşar. Şehri'nin kararlı ve umursamaz tavrının Semiha'nın değişmesinde etkisi vardır.

Aktivite Ev hanımı olan Semiha, evlendikten sonra kocasıyla, kendi ailesinin yanında yaşamaya devam etmiştir. Ailesi varlıktır. Bu sebeple Şehri üzerinde baskı kurmaktadır. Kocasına her konuda baskı kurar ve zamanını onu kontrol etmek, yönetmekle geçirir.

ÖRNEK ANILAR

Kıskanç “Semiha Hanım çok acılı, korkunç bir gece geçirdi; bu gönül derdi, kıskançlık ateşi, ruh sızısı beden ağrılarının hiç birine benzemiyor, her acı, her ateş buna göre yedi kere zemzemle yıkanmış gibi hafif kalıyordu. Bu, dakikasına dayanılmayan, anlatılamaz bir azaptı. Hayattan çekilenlerin bu güneşli âlemden ölümün soğuk, renksiz, tatsız hiçliğine atılmaya karar verinceye kadar neler çektiklerini anlayacak deneme anları yaşadı.”

Pişman/Kocasına düşkün Semiha, önceleri kocasına yapmadığını bırakmazken, kocasının baka karısı da olduğunu düşünmeye başlayınca ona olan duyguları coşar. Kocasının kıymetini anlar. “Ah anneciğim, öyle deme. Önceleri eziyetleri çekerken sevmiyordum ama üstüme bu hıyaneti ettikten sonra gönlüm değişti, yanmaya başladım.”

Anlatışsız/Huysuz/Kaba Şehri'nin arkadaşları onu ziyarete gelir fakat Semiha bu durum karşısında hırçınlaşır ve anlayışsız davranır. “Allah Allah, bu ne terbiyesizlik? Evli adamlara hiç misafir gelir mi? Bey onların yanlarına gitsin, ben burada tek başıma yapayalnız kalayım öyle mi? Buna terbiyesizlik derler. Sen burada otur, bir yere kımıldama, ben aşağıya, pencereye ineyim, bu saygısızları kapının önünden nazikçe kovayım.”

Şehri (Uysal)

Karakter Semiha'nın aşağılamaları, baskıları karşısında sakinliğini korur ve ona uyumlu davranır. Oldukça sabırlı olduğu görülür. Pasif bir karakterdir fakat bir gün sabrı taşar ve karısına karşı bir oyun oynar. Bu aşamada uyanık ve kararlı davranmıştır.

Aktivite Şehri nazik, sakin ve uysal bir kocadır. İşten eve, evden işe gitmektedir. Karısı yüzünden sosyal hayatı yoktur. Arkadaşları ve akrabaları ile görüşemez. Evinde de karısının istekleri doğrultusunda davranmaktadır. Semiha'ya oynadığı oyun sayesinde evlilik hayatı güzelleşir. Keyifli ve rahat bir yaşam sürmeye başlar. Fikri ve iradi özgürlüğe kavuşur.

ÖRNEK ANILAR

Pasif Şehri Bey karısının tüm eziyetleri karşısında pasif kalır ve onun sözünden çıkmaz. “Şehri Bey, evden izinle çıkar, akşam mutlaka ezandan bir saat önce eve gelmek zorundadır. On dakika geç kalsa uzun sorgulara ve sonra başkalarına söylenemeyen cezalara uğrar. Semtleri Şehzadebaşı'dır. Fakat zavallı genç İstanbul yaşamasının kahve, gazino, tanıdık ziyareti gibi pek az olan eğlencelerinden büsbütün yoksundur. Eline çocuk gibi gündelik verilir. Bu azıcık harçlığın da her akşam on parasına kadar hesabı sorulur.”

Kılıbık “Şehri Bey’in adı, tanıdıkları arasında kılıbığa çıkmıştır. Bir paşa konağında damattır. Kendisi yüzce güzel, tahsili güzel, nazik ve kibar yapılı bir gençtir. Yaşamayı, eşinin düzenlemiş olduğu kanuni evlenmenin ağır pençesi altında ezilerek geçer.”

Sabırlı/Soğukkanlı Semiha ve Şehri görüşmek için buluşurlar. Şehri soğukkanlılığını korur ve sabırlı davranarak karısına karşı tavrını sürdürür. Semiha ise sabırsız ve üzüntülüdür. Dayanamaz ve ilk söze o başlar. “Kocada anasının yaptığı gibi Semiha’yı intikam alırcasına bir soğuklukla kabul etti. Bir süre sessiz bakıştılar. Kadının elinde mendil, gözleri boşanacak bir sağanakla dolu, bütün vücudundan bir elektrik geçiyor gibiydi. “

KEDİ YÜZÜNDEN

KİŞİLER

Saadet Hanım Şevki Efendi ile evlidir. Gülfem isimli kedileri vardır. Anlayışsız, kızgın mizaca sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Müride Hanım Saadet’in annesidir. Kızı ve damadı ile yaşamaktadır. Çenesi kuvvetlidir, komşusuyla kavgasında ağır hakaretlerde bulunur.

Emine Hanım Saadet ve Müride’nin komşusudur ve evi onlara çok yakındır. Dul kalmıştır. Öfkeli bir kadın olduğu anlaşılmaktadır.

ÖYKÜ

Saadet Hanım’ın kızgınlığı Saadet Hanım pencere önünde ütü yapıyordur. Müride Hanım ise çocukların çoraplarını yamamaktadır. Saadet Hanım, dün eve gelmeyen kedileri Gülfem için endişelenmiştir. Ama annesi endişelenmesine gerek olmadığını, yakın zamanda geleceğini, kedilerin çiftleşme mevsimi olduğundan ortalıktan kaybolmasının normal olduğu söyler. O sırada dışarıdan inceli kalınlı, acı acı kedi sesleri gelir. Gülfem’in sesini tanırlar. Pencereden baktıklarında komşularının çatısında bütün erkek kedilerin Gülfem’in etrafını sardıklarını görürler. Tüm komşuların kedileri oradadır. Kebapçıların kedisini görünce annesi ile kısacık zamanda adamın halinden, tavrından, mali durumundan da bahsederler. Müride Hanım o kısa anda herkesin onlar gibi yokluk içinde olmadığını, Kebapçının kedisinin etle beslendiğini anlatır. Saadet sohbetin dışına çıkar ve annesinden süpürgeyi alıp gelmesini ister. Gülfem’i o halde görmeye dayanamadığını söyler. Kedilerin azgınlıklarına da söylenir. Mahallede başka dişi kedi kalmamış gibi kendi kedisinin bu kadar erkek kedi ile çiftleşmesine kızar. Gülfem’e insanmışçasına hakaret eder. Annesi mevsim kış olmasına rağmen, evin içinde dekolte giyinmiştir. O halde kızına yetişir ve süpürgeyi kedilere doğru indirirler. Çatıdan kiremitler dökülür.

Komşuların kavgası Kedilerin kaçışması ve birkaç kiremidin dökülmesiyle komşu Emine Hanım beddualar ederek pencereye çıkar. Müride Hanım, çatıları için değil kedileri kovmak için attıklarını söyler ve sinirlenmemesini ister. Emine Hanım ise daha çok kızar. Mutfaktan topraklar dökülmüştür. Çatıdaki kediye atılan süpürge kiremitlere geleceğini akıl edemediklerine sinirlenir. Çatıyı yeni yaptırdığını, bir sürü para verdiğini, onlar gibi kocası, oynaşı olmadığını, dul olduğunu söyler. Bu sözlere de Müride Hanım kızar. Onun oynaşı olmadığını, namusuna laf ettirmeyeceğini söyler. Kavgaya kızışır ve birbirlerine hakaret etmeye başlarlar. Emine Hanım, bu kez onun namusuna laf eden Müride Hanım’a sert karşılık verir. Komşulardan biri pencereye çıkar ve susmalarını ister. Ayıp ettiklerini, evdeki kocasının bile her şeyi duyduğunu ve utandığını belirtir. Müride, kediler yüzünden kavgaya ettiklerini, Kebapçının kedisinin Gülfem’i rahat bırakmadığını söyler. Kebapçı söylenenleri duyar ve pencereye çıkıp o da söylenmeye başlar. Kendi kedisinin erkek olduğunu, dişi kuyruk sallamasa peşinden gitmeyeceğini, rahatsız oluyorsa kedilerine sahip çıkmalarını söyler. Müride iyice sinirlenir ve süpürge sırtını peş peşe kedilere indirip kiremitleri darmadağın eder. Emine Hanım bağırır. Gerekirse tüm parasını verip avukat tutacak, onu mahkemeye verecektir.

Müride Hanım hastalanır Akşam Şevki Efendi eve gelir. Kaynanasının hasta olduğunu görür ve ne olduğunu sorar. Saadet, gün içinde açık saçık halde tahtaboşa çamaşır astığı, ondan soğuk aldığı yalanını uydurur. Kedi yüzünden olduğunu söylemez.

TEMALAR

Yozlaşma Kediler yüzünden çıkan kavgada komşuların birbirine hakaretler etmesi, birbirleri hakkında düşündüklerini komşu olduklarını ve birtakım ahlaki değerleri önemsemeden ilan etmeleri yaşanan yozlaşmaya örnektir. Anlayış, saygı, komşuluk, utanma gibi değerlerin hiçe sayılması yozlaşmaya neden olmuştur.

Sosyal adaletsizlik Öyküde Kebapçıların kedisinden konu açılınca adamın evini nasıl erzaklarla doldurduğu ve yokluk olmasına rağmen, kebabçıların, lokantaların nasıl hınca hınç dolu olduğundan bahsedilir. Savaş döneminde askerler ölmüş, fakir halk eşyalarını satmış, gerektiğinde kül yemiştir. Fakat ülkenin durumundan faydalananlar kesesini doldurmuş, bazı durumlardan faydalanarak zenginleşmişlerdir.